

Klas, school en samenleving.

Een essay over de digitalisering van het basisonderwijs.

Jasper Bos

377627

Minor 1, werkplekbekwaamheidsfase.

Docent: Erwin Eeftink

01-12-2017

Titelpagina

Naam	Jasper Bos
Studentnummer	377627
Fase	Werkplekbekwaamheidsfase
Mail	Bos1405@student.nhl.nl
Begeleidende docent	Erwin Eeftink
Mail	H.J.W.E.Eeftink@nhl.nl
Datum ingeleverd	01-12-2017

Inleiding

Onlangs heb ik op stage een cursus bijgewoond waar een digitale leeromgeving voor de school werd geïntroduceerd. Kort omschreven is het een omgeving waarbij leerlingen, leerkracht en ouders samen kunnen werken in 'the cloud'. Ook bepaalde methodes werden hierdoor digitaal en via het digibord of een tablet aangeboden.

Voor mij als 22-jarige was dit geheel prima te volgen en ik vond het een geweldige manier van digitalisering en met je tijd meegaan als school. Maar ik merkte bij een heel aantal leerkrachten, die bijvoorbeeld al zo'n 20 jaar meedraaien in het beroep, dat het juist onduidelijkheid en onrust bracht.

Hierdoor begon ik mij af te vragen of de kwaliteit van ons onderwijs wel constant blijft of juist beter wordt. Want wat als leerkrachten, die niet zijn opgegroeid met de digitalisering, ineens alles digitaal moeten doen? Hoe sluit die leerkracht dan nog aan bij de belevingswereld en interesses van kinderen die wel opgroeien met alle digitale middelen?

Aan de hand deze gedachte wil ik in dit essay ingaan op de vraag: moet een leerkracht wel meegaan met de digitalisering van het onderwijs of moet er juist vertrouwen worden gehouden in traditionele onderwijsstijlen en methodes? Deze stelling ga behandelen aan de hand van de termen; identiteit, cultuur en ethiek en probeer ik het in een historisch perspectief te zetten. Uiteindelijk zal ik mijn conclusie over het geheel trekken en een antwoord geven op de vraag die gesteld is in deze inleiding.

Identiteit

Identiteit is een begrip met leuk gezegd: veel identiteiten. Je straalt iets uit als persoon, hoe je bent als individu en dat is je eigen identiteit. Maar ook een organisatie of in dit geval een school heeft een bepaalde identiteit. Het is eigenlijk hoe er naar jou gekeken wordt door je omgeving, en niet alleen dat maar je omgeving kan ook nog eens bepalend zijn voor je identiteit. Door bijvoorbeeld de term *groepsdruk* kan jij je identiteit gaan aanpassen om maar binnen de identiteit van de gemeenschap te horen (Verhaeghe, 2012).

Als we identiteit gaan koppelen aan het onderwerp van dit essay: de digitalisering, dan kun je gaan denken aan hoe leerkrachten een bepaalde identiteit hebben. Een leerkracht van 59 jaar die wordt gezien als oude rot in zijn vak straalt waarschijnlijk wat anders uit dan een leerkracht van 25 jaar die net zijn opleiding heeft afgerond. Waarschijnlijk zal de leerkracht van 25 jaar zijn opgeleid met een stuk meer digitaliteit dan de leerkracht van 59 jaar en daardoor dus ook zijn onderwijs op een andere manier inrichten. Daarbij is er natuurlijk geen goed of fout want de ervaren leerkracht heeft weer zijn eigen aanpakken die zullen werken.

Identiteit is dus wat je zelf uitstraalt, een leerkracht doet dit niet alleen door zijn karakter te tonen maar ook in hoe hij of zij de lessen inricht met beschikbare materialen.

Cultuur

“In de termenlijst is cultuur gedefinieerd als het geheel van gewoonten, instellingen, symbolen, voorstellingen en waarden van een groep” (Kloos, 2002). Cultuur is dus iets waarin mensen met elkaar leven, er heerst een sfeer van waarden en normen. Gewoontes zijn ook heel typerend voor een cultuur, waar er in de ene school ‘s morgens begonnen wordt met een kringgesprek zal er op een andere school begonnen worden met lezen.

Leerkrachten zijn op een school in principe de bewakers van een bepaalde cultuur, bijvoorbeeld door een visie te volgen die de school draagt. Maar ook in ieder klaslokaal kan een andere sfeer of cultuur hangen, ook digitalisering speelt daar een bepaalde rol in. En dan met name hoe de leerkracht dit toepast, in een groep 7/8 is de kans aanwezig dat de leerlingen allemaal voorzien zijn van een smartphone, hoe ga je hier als leerkracht mee om? Waarschijnlijk mogen de leerlingen deze niet mee omdat dat de norm is op school, maar hoe werk je aan mediawijsheid? En als er wordt er gepest via social-media, hoe pak je dit dan aan?

Als leerkracht moet je jezelf dan afvragen of je een hand voor je ogen houdt en niet meegaat in de digitale wereld van de kinderen of dat je er openlijk met ze over kunt spreken en zorgt dat er veiligheid heerst.

Ethiek

Bij cultuur hebben we het gehad over invloeden van de omgeving die gedrag van een individu kunnen beïnvloeden. Wat jij met die invloed doet als persoon is in principe ethiek, dit gaat over het maken van beslissingen aan de hand van je eigen normen en waarden. Jij kan als persoon ergens tegen zijn waar een ander er juist voor is, in dat geval zullen er bij beide personen meningen en argumenten zijn waarom zij dat vinden.

Als leerkracht heb je ook bepaalde ethische waarden, als we dit weer gaan koppelen aan het onderwerp digitalisering kun je denken aan hoe leerkrachten gebruik maken van digitale leermaterialen of juist niet. Elke leerkracht heeft zijn of haar mening over het werken met deze materialen, de één zal het bijvoorbeeld zien als overzichtelijk en praktisch terwijl de ander het tegenovergestelde kan denken (Ensie, 2011).

Inhoudelijk: digitalisering in het basisonderwijs.

Om antwoord te kunnen geven op het vraagstuk wil ik u, als lezer, graag meenemen naar het jaar 1991. Het jaar dat Betty Collis een artikel schreef over computers in het basisonderwijs. We spreken over het jaar waarin de computers hun intrede begonnen te krijgen in het basisonderwijs, nadat het in het voortgezet onderwijs geïntegreerd was. Een eerste probleem die Collis (1991) noemt is de hoeveelheid computers binnen een school, als er grote hoeveelheden leerlingen zijn en maar één computer hoe ga je dan een computer toepassen?

Voor een leerkracht betekent dit dat hij tegen een organisatorisch probleem aanloopt; leuk die computer met zijn software maar hij staat buiten de klas en wat moet ik dan met de rest van de leerlingen? Daarnaast moest ook de leerkracht leren omgaan met het nieuwe stuk techniek wat ook weer tijd kost in de zin van ondersteuning en cursussen (Nieuwenhuys, 2008). Leerkrachten zijn dus veel tijd kwijt aan het gebruiken van computers in hun lesprogramma, maar als een leerkracht ook nog eens niet weet hoe de computer werkt, kan dat ervoor zorgen dat de computer gewoon helemaal niet gebruikt wordt.

We maken een sprong in de tijd naar het jaar 2007. De eerste digiborden maakten hun intrede in het basisonderwijs, de borden die aangesloten zijn op een computer en gebruikt kunnen worden met een speciale pen zorgt voor een stuk meer interactie in de klas. Je hoeft bijvoorbeeld niet meer de hele televisiekast naar de klas te halen

om een filmpje te kijken met je leerlingen. In 2006/2007 werd het digibord populairder binnen het onderwijs. In 2009 had zelfs 67% van de basisscholen een digibord binnen de school, in principe is de digitalisering dus gigantisch snel gegaan. Waar er in 1991 nog maar een beperkt aantal computers binnen de school beschikbaar waren, komen er na 15 jaar alweer nieuwe moderne snufjes binnen het klaslokaal: het digibord (Nieuwenhuys, 2008).

Veranderingen die je nu veel ziet zijn vooral vernieuwingen. De digiborden met een projector worden vervangen door touchscreen-borden en methodes spelen in op de digitale ontwikkeling binnen het onderwijs. Doordat methodes erop inspelen ontstaan er digitale methodes die in veel gevallen interactief zijn en te gebruiken zijn op het digibord.

We kunnen dus stellen dat in +/- 25 jaar enorm veel veranderd is qua digitaliteit in het basisonderwijs. Maar met name ook de manier van aanbieden van onderwijs, in 1991 werd er gestoeid met hoe je verschillende leerlingen achter slechts één computer kon krijgen. En tegenwoordig ben je bezig met het filteren van juiste en zinvolle online activiteiten om op het digibord of de iPad te laten uitvoeren door de leerlingen.

Hoe gaan leerkrachten hier mee om? Ontwikkelen ze zelf materiaal of komen ze om in de soep die gevormd wordt door het internet? Leerkrachten die niet de kennis hebben van bepaalde digitale middelen zullen ze hoogstwaarschijnlijk ook niet toepassen, de vraag is dan of dit invloed heeft op hun kwaliteit. Want waarom zou een leerling niet tafels kunnen leren uit een tafelboekje in plaats van via een applicatie op een tablet..

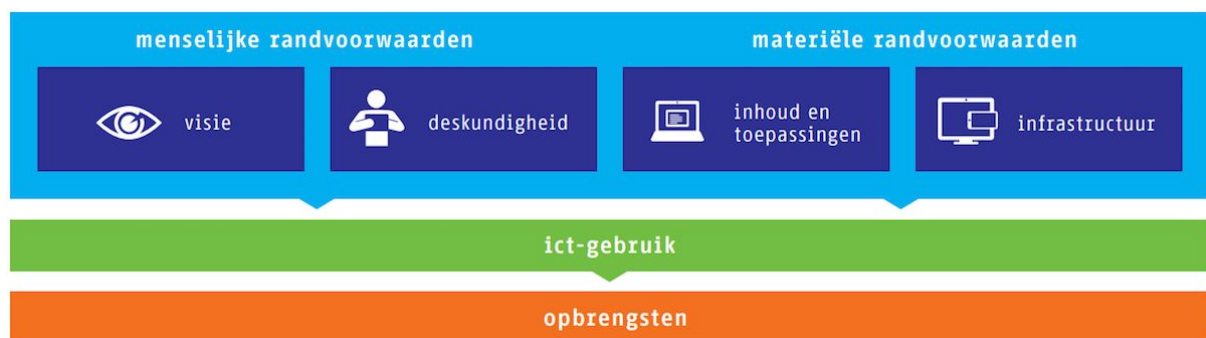
Digitalisering: de leerkracht

Als we als start van de digitalisering van het basisonderwijs het jaar 1990 nemen kunnen we al een twee soorten leerkrachten onderscheiden; leerkrachten die voor 1990 zijn begonnen met werken & leerkrachten die na 1990 zijn begonnen. Leerkrachten die al voor 1990 les gaven in het basisonderwijs kregen er ineens leermiddelen bij die ze maar even moesten leren beheersen. Maar leerkrachten die na 1990 aan het werk gingen zijn als het ware opgegroeid met de digitale opkomst en kunnen er daardoor vaak ook beter mee omgaan.

Toledo (2007) spreekt over “digital natives en digital immigrants” hierbij zijn de natives de mensen die zijn opgegroeid met de digitalisering en er als een soort natuurlijke gave mee om kan gaan. De immigrants zijn de mensen die ook de oude methodieken hebben meegemaakt en zich toen langzamerhand hebben moeten aanpassen aan de digitalisering. Wat je met deze groep vaak ziet is dat ze zich

vasthouden aan gewoontes van 'vroeger', zij vinden het bijvoorbeeld fijn om tijdens vergaderingen te notuleren op papier waar een native leerkracht aantekeningen noteert op een laptop en de notulen direct verstuurd aan zijn collega's. Dit is slechts één voorbeeld maar zo zijn meer te bedenken, je kan dit ook terugzien in het onderwijs. Ik neem hierbij weer het voorbeeld van de methodes, bij de online methodes zitten vaak spelletjes of andere interactieve werkvormen die op het digibord gebruikt worden, bij een native leerkracht is de kans groot dat hij of zij deze gebruikt in zijn lessen. Een immigrant leerkracht zal waarschijnlijk liever houvast houden aan de klassieke methodes en zijn eigen ervaringen met werkvormen.

Een model dat is ontwikkelt om ICT-vaardigheden van leerkrachten in beeld te brengen is het Vier in Balans model. Leerkrachten en scholen kunnen dit model toepassen om een bepaalde houding tegenover digitalisering in te nemen. Aan de hand van de termen; visie, deskundigheid, inhoud & toepassingen en infrastructuur, kunnen leerkrachten hun werkwijze met digitale middelen op orde krijgen.

Figuur 1. Het vier in balans model. Overgenomen uit "Het vier in balans model optimaal rendement met ict", van Kennisnet, 2016.

(<https://www.kennisnet.nl/artikel/het-vier-in-balans-model-optimaal-rendement-met-ict/>)

De visie van een leerkracht op het gebied van digitalisering moet zorgen voor een eigen inzicht en mening over het digitale leren. Vervolgens komt je deskundigheid om de hoek kijken, hoe kundig ben je als leerkracht met de beschikbare materialen? De beschikbare materialen zijn dan direct de inhoud en toepassingen die beschikbaar zijn en benut kunnen worden in de klassikale context. Als laatste is er dan de infrastructuur en dit zijn simpelweg de materialen als computers, laptops, tablets of smartphones die te gebruiken zijn.

De vier hierboven toegelichte termen kunnen gezien worden als randvoorwaarden, op het moment dat je die in beeld hebt gebracht voor jezelf kun je wat zeggen over je ICT-gebruik en vervolgens weer over wat het je oplevert. Dit is ook schematisch gemaakt in afbeelding 1.

Als leerkracht zou je zeker wat kunnen doen met dit model, ook als je weinig kennis hebt over de digitale toepassingen die het onderwijs biedt. Je kunt namelijk in ieder geval inzicht krijgen in hoeverre jij als leerkracht ICT toepast tijdens je lessen en daarbuiten.

Digitale revolutie

Nu de opkomst van ICT in het onderwijs globaal in beeld is gebracht kunnen we eigenlijk wel stellen dat wij ons momenteel in een digitale revolutie bevinden. Deze revolutie zal waarschijnlijk nog wel even doorgaan en dus zullen de mogelijkheden in onze wereld zich ook uitbreiden. Dit betekent dat het onderwijs daarin mee moet gaan, in principe moet de leerkracht gaan aansluiten bij de digitale-behoefte van leerlingen.

Als je deze behoeftes nog koppelt aan de basisschool en misschien het voortgezet onderwijs zal dat bijvoorbeeld kunnen inhouden dat leerlingen weten wat voor bronnen ze gebruiken voor hun spreekbeurt of iets dergelijks. De wereld van de kennis groeit met de dag op het internet dus het kunnen filteren van betrouwbare informatie zal dan zeker een vaardigheid zijn die leerlingen moeten beheersen. Ga je kijken naar behoeftes en een maatschappelijke carrière dan zullen ook daar aspecten zijn die mensen geleerd moeten hebben. Bij een kantoorbaan moet je met een computer kunnen omgaan, maar wordt je autotechnicus dan zullen er ook heel veel digitale en moderne technologieën aan te pas komen. Kortom, het onderwijs moet, om deze vaardigheden te verwerven, wel aansluiten bij deze behoeften.

Sloep en Jochems (2007) noemen in hun boek de Amerikaanse Amish. Deze cultuur wordt als 'apart' benoemd omdat ze niks te maken willen hebben met moderne technieken. Dit is een mooi voorbeeld van generalisatie van mensen, sluit je niet aan bij de rest van de menigte, dan hoor je er niet meer bij en ben je bijzonder. Als jij als leerkracht niet meegaat met de digitale revolutie, wat gaan jouw leerlingen dan van je denken? Heb je dan nog wel invloed op hun ontwikkeling of gaan ze dan maar hun eigen pad volgen, dit zijn dingen die je je als leerkracht kunt afvragen.

Conclusie

Dit essay zal ik eindigen zoals ik het eigenlijk begonnen ben, ik ga mijn conclusies trekken op basis van de begrippen; identiteit, cultuur en ethiek.

Identiteit

Identiteit is wie je maakt, en hoe je gezien wordt. Naar aanleiding van de gevonden informatie kan ik stellen dat je als leerkracht wel degelijk een bepaalde identiteit krijgt op het moment dat je wel of niet meegaat in de digitalisering van het onderwijs. Als je niets met digitalisering doet sluit je tegenwoordig simpelweg niet meer aan bij de belevingswereld van leerlingen maar ook niet bij hun behoeftes.

Cultuur

Met dit onderwerp zou je met cultuur, de cultuur in de klas kunnen gebruiken. Die maak je als groep met meestal de leerkracht als hoofd van de cultuur, jij bepaald immers de waarden en normen binnen de vier muren van je klaslokaal. Hoe er gewerkt wordt met digitale middelen in deze cultuur kan invloed hebben op de leerlingen. Maar hierbij hoef je niet persé een hypermoderne leerkracht te zijn in mijn ogen, je moet aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen om hen een goed gevoel te geven. Je kunt bijvoorbeeld met de leerlingen een filmpje kijken over de herfst, maar je kunt ook in oktober naar buiten gaan om de herfst in het echt te bekijken. Ik denk dat het vinden van een balans tussen de digitale wereld en de tastbare wereld belangrijk is om een bepaalde cultuur te scheppen en te bewaken.

Ethiek

Hoe je als leerkracht omgaat met de digitalisering is volledig aan jezelf. Maar het lijkt mij wel belangrijk om bij jezelf na te gaan in hoeverre jij digitaliteit toepast in jouw onderwijs, hiervoor zou je bijvoorbeeld het Vier in Balans model kunnen gebruiken. Als jij zelf weet wat je doet met digitalisering kun je dat of aanpassen of juist overbrengen naar je leerlingen. De ethiek van de leerling kan dan weer aansluiten op het gedrag van de leerkracht maar kan juist ook de andere kant opgaan omdat het hem of haar niet bevalt.

Ik stel mijzelf nogmaals de vraag:

Moet een leerkracht wel meegaan met de digitalisering van het onderwijs of moet er juist vertrouwen worden gehouden in traditionele onderwijsstijlen en methodes?

Deze vraag kan ik niet beantwoorden met een ja of een nee. Dit is namelijk grotendeels aan de leerkracht zelf. Ik ben er aan de hand van dit essay van overtuigd dat een leerkracht moet weten waar hij staat in de digitale revolutie, en hoe hij kan aansluiten bij de interesse en behoeftes van leerling. Want dat is iets wat wel vast blijft staan, aansluiten bij de belevingswereld van kinderen zorgt voor meer diepgang en interesse bij hen.

Als ik mijzelf dan vraag of een leerkracht mee moet gaan in de digitalisering omdat leerlingen ook digitaal opgroeien, is mijn antwoord wel ja. Leerkrachten moeten kennis hebben van de materialen die er zijn, maar hoe jij deze toepast in jouw onderwijs moet ieder voor zich bepalen. Zolang je maar blijft denken in het belang van de leerlingen, zij moeten zich uiteindelijk kunnen bewegen in deze groeiende kennismaatschappij.

Literatuurlijst

Collis, B. (1991) Computers in het basisonderwijs. *VBSchrift*, 1991 (9), 11-13.

Geraadpleegd op 21 november 2017, van

<https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/6982924>

Kennisnet. (2012). *Vier in balans monitor 2012. De laatste stand van zaken van ict en onderwijs*. Geraadpleegd op 22 november 2017, van

https://www.kennisnet.nl/fileadmin/kennisnet/publicatie/vierinbalans/Vier_in_balans_monitor_2012.pdf

Kennisnet. (2017). *Vier in balans-monitor 2017: de hoofdlijn*. Geraadpleegd op 22 november 2017, van

<https://www.kennisnet.nl/fileadmin/kennisnet/publicatie/vierinbalans/Vier-in-balans-monitor-2017-Kennisnet.pdf>

Kloos, P. (2002). *Culturele antropologie*. Assen: Koninklijke van Gorcum.

Geraadpleegd op 21 november 2017, van

https://books.google.nl/books?id=ijcrgnyynUwC&pg=PA16&lpg=PA16&dq=wat+is+cultuur&source=bl&ots=lui8BvNPWq&sig=lbeFnpdhudtNY0RY7uAHikU85XA&hl=nl&sa=X&ved=0ahUKEwiN0KyZv8_XAhWDzaQKHS8BBtU4ChDoAQhXMAg#v=onepage&q=wat%20is%20cultuur&f=false

Nieuwenhuys, M. (2008). *Digitale schoolborden in het basisonderwijs veranderingen in visie en praktijk* (Essay). Universiteit Twente, Enschede. Geraadpleegd op 24 november 2017, van

http://essay.utwente.nl/58131/1/scriptie_M_Nieuwenhuys.pdf

Redactie Ensie. (2011, 09-11). *Etisch*. Geraadpleegd op 21 november 2017, van

<https://www.ensie.nl/redactie-ensie/ethisch>

Sloep, P., Jochems, W. (2007) De e-lerende burger. In J. de Haan & J. Steyaert, *Jaarboek ICT en samenleving 2007; Eindelijk digitaal* (pp 171-187). Amsterdam: Boom. Geraadpleegd op 01 december 2017, van

http://dspace.ou.nl/bitstream/1820/1201/1/Sloep%20%26%20Jochems%20-%20De%20e-lerende%20burger_red_psl.pdf

Toledo, C. A. (2007). Digital Culture: Immigrants and Tourists Responding to the Natives' Drumbeat. *International Journal of Teaching and Learning in Higher education*, 19(1), 84-92.

Tondeur, J., Braak, J. van., Vanderlinde, R., Thys, J., Roo, N. de. (2010) ICT-integratie in de lerarenopleiding: Vier in balans? *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 31(2), 11-18. Geraadpleegd op 22 november 2017, van http://www.lerarenopleider.nl.000021gh0628.hanserver03.nhl.nl/velon/ledensite/files/2010/06/31_2_2JoTondeur_etal.pdf

Vandewaetere, M., Haute, P, van. (2009). Leerstrategieën bij de digitale generatie: toch niet zo digitaal? *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 30(1), 4-12. Geraadpleegd op 22 november 2017, van http://www.lerarenopleider.nl.000021gh0508.hanserver03.nhl.nl/velon/ledensite/30_1_1vadewaeterehaute/

Verhaeghe, P. (2012). *Identiteit*. Amsterdam: De Bezige Bij. Geraadpleegd op 21 november 2017, van https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=obB3AAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT9&dq=identiteit&ots=jGpLNecmJR&sig=drSyJrfqunBexVBU_ZsT5IJ7Tsg#v=onepage&q=identiteit&f=false